

«ՍԵՎԱՆԻ Խ.ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ» ՊՈԱԿ
ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ
ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ Հասարակագիտության դասընթացի դաստիարակչական դերն ու նշանակությունը:

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Արմինե Ղազարյան

ԽՈՒՄԲ / ԱՌԱՐԿԱ՝ 4-րդ / Հասարակագիտություն

ՍԵՄԱՆ 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ԳԼՈՒԽ 1 <<ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ>> ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ.....	5
ԳԼՈՒԽ 2 << ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ>> ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ և ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐԸ	7
ԳԼՈՒԽ 3. ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՌԿԱ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ <<ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ >>ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ.....	12
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....	16
ՕԳՏԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	18

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հասարակագիտություն բառի կազմությունը ներառում է հասարակություն և գիտություն բառերը, այսինքն այն գիտություն է հասարակության մասին: Այստեղից հետևություն, որ նրա ուսումնասիրության օբյեկտը հասարակությունն է: Հասարակական գիտությունների ուսումնասիրման առարկան մարդն է և հասարակությունը: Հասարակագիտությունը որպես ուսումնական առարկա ուսուցանվում է հանրակրթական դպրոցում:

Հասարակագիտություն առարկայի նպատակն է ձևավորել հիմնարար արժեքներ կրող, հուզական հասունություն դրսևորող , կշռադատող մարդու և հասարակության հիմնահարցերը գիտականորեն ընկալող հետազոտող և մեկնաբանող, ճանաչողական սոցիալական և անհատական կարողությունների ու հմտությունների տիրապետող, ազգային և համամարդկային հիմնախնդիրներին իրազեկ, ազգային ու համամարդկային արժեքներ կրող , ժողովրդավարական և կայուն զարգացման արժեհամակարգով առաջնորդվող սոցիալապես ակտիվ և պատասխանատու քաղաքացի:

Հասարակագիտություն առարկան միջին դպրոցում ներառում է գիտելիքներ փիլիսոփայությունից, իրավագիտությունից, բարոյագիտությունից, գեղագիտությունից իսկ ավագ դպրոցում ներկայացվում է տարբեր բաղադրիչների` փիլիսոփայության, քաղաքագիտության, իրավագիտության , տնտեսագիտության ,բարոյագիտության, գեղագիտության , հոգեբանության ձևով:Հասարակական առարկաների ներմուծումը կրթական համակարգ նպաստեցին նոր արժեքային համակարգի ձևավորմանը:

Հասարակագիտության ամբողջական ուսուցումն արդի հասարակական իրողությունների հրամայական պահանջն է, քանի որ նրա գործնական հետևանքները անչափ կարևոր են նոր սերնդի ճիշտ դաստիարակության համար:

Դաստիարակությունը սկզբնավորվել է մարդու ծագման հետ միասին,որպես աշխատանքային գործունեության արդյունք:Կյանքի հետագա զարգացումն ու հարստացումը հասարակությանը կանգնեցրին իր անդամների զարգացումն ու ձևավորումը պլանավորելու,հատուկ կազմակերպելու անհրաժեշտության առաջ:

Դաստիարակությունը որոշակի տեխնոլոգիաների համակարգ է, որն ուղղված է երեխայի անձի նպատակաուղղված ձևավորմանը՝ հասարակական, արտադրական ,մշակութային կյանքին նախապատրաստելու համար: Ուստի դաստիարակությունը անձի զարգացման և ձևավորման կազմակերպումն է,որը ներառում է նաև նրա ուսուցումն ու կրթությունը: Կրթությունը անհատի, հասարակության եւ պետության շահերից բխող ուսուցման եւ դաստիարակության գործընթաց է, նպատակաուղղված է ազգային եւ համամարդկային արժեքների ու փորձի կրող, հայրենիքի եւ մարդկության համար պատասխանատու, ազատ, բարոյական, նախաձեռնող, ստեղծագործող անհատի եւ քաղաքացու ձևավորմանը, հանրության սոցիալական առաջընթացի ապահովմանը: Ժամանակակից կրթության նպատակն է բազմակողմանի զարգացած քաղաքացիական անձի դաստիարակումը:

Դաստիարակությունը ավագ սերունդների կողմից նոր սերունդներին հասարակական պատմական փորձի փոխանցման գործընթացն է:

ԳԼՈՒԽ 1. <<ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ>> ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Հասարակագիտության ուսուցումը անձին հնարավորություն է տալիս իր առջև ծառանալիք խնդիրների պատասխանը որոնել ոչ թե տարերայնորեն, այլ օգտագործել բոլոր հմտությունները, գիտելիքները և արժեքային մոտեցումները, որոնք իրենն են դարձել դպրոցական նստարանից Հասարակագիտություն առարկան, առարկայական խնդիրների լուծումից զատ, ունի քաղաքացիական դաստիարակության, հասարակական-քաղաքական գիտակցության ձևավորման ու զարգացման ուղղությամբ:

Հասարակագիտությունը բացահայտում է հասարակական հարաբերությունների բարդ համակարգը, թույլ է տալիս սովորողներին յուրացնել աշխարհայեցողության և քաղաքականության տարրերը և լուծել նմանատիպ այլ խնդիրներ:

Հանրակրթական դպրոցի առջև դրված է սովորողներին համապատասխան գիտելիքներ տալու, կարողություններ ու հմտություններ զարգացնելու խնդիրը, որպեսզի քաղաքացին կարողանա լիարժեք ապրել հասարակության մեջ: Մեր կարծիքով, առանց հասարակագիտության և հասարակագիտական այլ առարկաների այդ հարցը չի լուծվի:

Հասարակագիտություն առարկայի հիմնական նպատակը մարդու և հասարակության վերաբերյալ գիտական պատկերացումներ ունեցող, ճանաչողական, սոցիալական և անհատական կարողությունների ու հմտությունների տիրապետող, ազգային ու համամարդկային արժեքներ կրող, ժողովրդավարական արժեքներով առաջնորդվող, սոցիալապես ակտիվ և պատասխանատու քաղաքացու ձևավորումն է: Առարկայի կարևոր նպատակներից է նաև սովորողի կողմից անձնական, հասարակական և ազգային շահերի

միասնության, քաղաքացիական հասարակության կայացման և զարգացման գործում սեփական մասնակցության, մարդկանց միջև հավասարություն ,

արդարություն, հանդուրժողականություն, բարեկամություն և

խաղաղություն հաստատելու անհրաժեշտության, գենդերային հավասարության և հասարակության մեջ սեռային խտրականության բացառման կարևորումը:

Հասարակագիտության նպատակն է ծանոթացնել քաղաքացիական կրթություն հասկացության հետ, բացատրել, թե ինչ է քաղաքացիությունը, գիտենալ և

կարողանալ նկարագրել քաղաքացիների իրավունքները և

պարտականությունները, ինչպես նաև պատկերացում տալ ժողովրդավարական հասարակության մասին

Հասարակագիտություն առարկայի արդիականությունը հենվում է ուսուցման սոցիալական , իմացական, անձնային զարգացման բաղադրիչների վրա:

Սոցիալական բաղադրիչ- Հասարակագիտություն առարկայի դասավանդումը հնարավորություն է տալիս գիտելիքներ և հմտություններ ձեռք բերել

սոցիալական հմտությունների մասին և դրանք կիրառել հասարակական տարբեր երևույթները բացատրելու ընթացքում:

Իմացական բաղադրիչ –Այն արդի հասարակական իրողությունների հրամայական պահանջն է, հնարավորություն ստեղծելով իրազեկել, որոնել և գտնել հուզող հարցերի պատասխանները և նրանց լուծման ուղիները:

Անձնական զարգացման բաղադրիչ-Անձի զարգացման հիմքում ընկած են ինքնահարգանքը, ինքնությունությունը, կայանալու մղումը: Այսպիսով , անհատը ձգտում է հասարակական ճանաչման:

Հասարակագիտությունը ներառում է իր մեջ մի շարք գիտություններ , որոնք ուսումնասիրում են հասարակական երևույթներն ու գործընթացները, բացառում է սոցիալական երևույթները, հավաքելով և ամփոփելով դրանց մասին տեղեկատվություն:

Այն մեզ թույլ է տալիս կանխատեսել և ղեկավարել սոցիալական երևույթները:

ԳԼՈՒԽ 2 << ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ >> ԱՌԱՐԿԱՅԻ

ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐԸ

ՀՀ-ում տեղի ունեցող գործընթացները պահանջում են քաղաքացիական այնպիսի որակների դաստիարակում, ինչպիսին են սեփական իրավունքների պարտականությունների գիտակցումն ու իրականացումը, դրական մասնակցությունն ու առաջնորդությունը հասարական իդեալներին հասու լինելու և դրանց համար պայքարելու կարողունակությունն ու ցանկությունը: Մեր հասարակության քաղաքացիներն իրենք պետք է լինեն սեփական կրթության պատասխանատուները, պետք է կարողանան դնել համապատասխան նպատակները ու հասնել դրանց, պետք է ի վիճակի լինեն դիմակայելու արդի մարտահրավերներին:

Ժամանակակից մանկավարժական գիտության մեջ կրթության կատեգորիան ունի մի շարք մեկնաբանություններ: Կրթությունը կարող է դիտարկվել որպես հասարակության և զարգացող մարդու արժեք: Այն կարող է դիտարկվել նաև որպես համակարգ, որը ընդգրկում է ծրագրեր չափորոշիչներ, կրթական հաստատություններ և բոլոր այն կազմակերպությունները, որոնք մասնակցում են ուսուցման գործընթացի կազմակերպմանը: Սա վերաբերվում է պետության կրթական համակարգին: Կրթված մարդը ոչ միայն կենսագործունեության հիմնական ոլորտների իմացող է և կարող մարդն է, այլ նաև մարդ, որի մոտ ձեւավորված է աշխարհայացք է և բարոյական սկզբունքներ, իսկ հասկացությունները է և զգացմունքները ստացել են արժանապատիվ է և բարձրարժեք ուղղվածություն: Այսինքն կրթվածությունը ենթադրում է նաև դաստիարակություն: Կրթության է և դաստիարակության գործընթացները, նպաստում է մարդու զարգացմանը, ինչպես նաև խթանում է սովորողի ինքնադաստիարակման, ինքնակրթության և ինքնազարգացման գործընթացները:

Դաստիարակության էության վերաբերյալ գոյություն ունեն տարբեր մոտեցումներ:

Որոշ գիտնականների կարծրքով հասարակագիտության դասերին կարելի է առանձնացնել դաստիարակության մի քանի բնորոշումներ.

- դաստիարակությունը լայն իմաստով իրականացվում է

կրթադաստիարակչական հաստատությունների համակարգի միջոցով,

- դաստիարակությունը, սոցիալական իմաստով, հասարակության ազդեցությունն է մարդու վրա,
- դաստիարակությունը՝ ներառյալ դաստիարակչական աշխատանքը՝

նեղ մանկավարժական իմաստով, դա երեխաների մոտ որոշակի հատկանիշների, հայացքների, համոզմունքների համակարգի ձևավորումն է,

- դաստիարակությունը բավականաչափ նեղ իմաստով դաստիարակչական խնդիրների լուծումն է, օրինակ, կոնկրետ բարոյական հատկանիշի դաստիարակումը:

Ըստ Մ. Ի. Ռոժկովի⁴ դաստիարակությունը բնութագրվում է հետևյալ հատկանիշներով.

- դաստիարակվողի վրա ազդեցության նպատակաուղղվածությունը, • այդ ազդեցությունների սոցիալական ուղղվածությունը,
- երեխաների մոտ որոշակի նորմերի յուրացման համար պայմանների ապահովում,
- մարդու կողմից սոցիալական դերերի համալիրի յուրացում,
- անհատի ձևավորման եւ զարգացման գործընթացի կառավարում,
- ինքնաիրացան համար պայմանների ձևավորում եւ ապահովում:

Սակայն ոչ բոլոր հետազոտողներն են դաստիարակությունը դիտարկում որպես աշակերտի վրա նպատակաուղղված ազդեցություն: Նրանք գտնում են, որ դաստիարակությունը անհատի զագացման նպատակաուղղված կառավարումն է եւ մարդու զարգացման համար պայմանների ստեղծումը:

Դաստիարակություն հասկացության էության ժամանակակից մոտեցմամբ այն բնութագրվում է ոչ թե որպես երեխայի վրա արտաքին միակողմանի ազդեցություն, այլ համատեղ կենսագործունեության ժամանակ որպես մեծահասակների եւ երեխաների փոխազդեցություն, համագործակցություն:

Դաստիարակությունը նպատակաուղղված գործունեություն է, որի ժամանակ մեծահասակների եւ երեխաների փոխազդեցության ու համագործակցության արդյունքում ձևավորվում է երեխաների մոտ որոշակի հատկանիշների, հայացքների, համոզմունքների համակարգ՝ կրթադաստիարակչական հաստատությունների համակարգի միջոցով:

Ըստ էության յուրաքանչյուր ուսուցիչ ինքն է ձեռավորում իր գործունեությունը, ելնելով այն բանից, թե ինքն ինչպես է հասկանում դաստիարակություն հասկացության էությունն ու նշանակությունը: Ուսուցչի հասարակագիտության դասի դաստիարակչական գործունեությունը վերածվում է.

- ազդեցության,

- փոխգործունեության եւ աջակցության,

- անդրադարձ ինքն իրեն, իր ընդունակություններին՝ ինքնազարգացման եւ ինքնակատարելագործման համար:

Փաստորեն, դաստիարակչական գործունեությունը դիտարկվում է որպես դաստիարակվողի վրա հասարակական ազդեցություն, փոխազդեցություն նրա հետ, նրա անհատականության բացահայտում, աջակցություն նրա ինքնազարգացմանը եւ ինքնադաստիարակմանը: Պրակտիկայում կիրառվում են դաստիարակության մի քանի տարբերակներ. Դաստիարակության հիմնական մեթոդը վարժությունն է: Երկրորդ տարբերակը դաստիարակության ավելի ժամանակակից մեթոդ է և կապված ուսուցչի եւ աշակերտի փոխազդեցությունների հետ: Ընդ որում, այն դիտարկվում է ոչ թե որպես երեխայի վրա ազդեցություն, այլ մեծահասակների եւ երեխաների միջանձնային համագործակցություն, փոխազդեցություն՝ համատեղ կենսագործունեության ոլորտում: Այս տարբերակի դեպքում կիրառվում են դաստիարակության մի քանի մեթոդներ.

1. Երկխոսական-գործնական մեթոդ, որի դեպքում մանկավարժը ստեղծում է անվտանգ երկխոսության իրավիճակ, որտեղ դաստիարակը եւ դաստիարակվողը կարող են միմյանց ներկայացնել իրենց նպատակները, հետաքրքրությունները, արժեքները, ինչից հետո նրանք պայմանավորվում են համատեղ գործողություններ կատարելու կամ հաղորդակցվելու որոշակի կանոններով, որոնցում հավասարապես արտացոլվում են երկու կողմերի հետաքրքրությունները: Այնուհետեւ սկսվում է մանկավարժի եւ սովորողի համատեղ գործունեությունը: Համաձայն այս մեթոդի յուրաքանչյուր մարդ ոչ բարձր է եւ ոչ էլ ցածր մեկ այլ մարդուց: Հետեւաբար, դաստիարակողը իր վստահելի հաղորդակցմամբ կարող է օգնել աշակերտին գիտակցել իր հետաքրքրությունները, խնդիրները եւ փոփոխության ուղիները, բայց չպետք է նրա փոխարեն իր վրա վերցնի պատասխանատվությունը եւ զբաղվի երեխայի վերադաստիարակությամբ:

2 Զարգացնող դաստիարակություն, որը հիմնված է մտածողության մե-խանիզմների

ձեւավորման վրա, այլ ոչ թե հիշողության հիման վրա: Այս դեպքում երեխան ինքնուրույն սուբյեկտ է, որը փոխազդեցության մեջ է շրջակա միջավայրի հետ:

«Ուսուցիչ աշակերտ» հարաբերությունը գործընկերային, գործնական համագործակցություն է, որի անհրաժեշտ պայմանը երկխոսությունն է:

3 Անհատական-կողմնորոշիչ զարգացնող դաստիարակություն, որում հատուկ նշանակություն է տրվում կենսագործունեության փորձին, որը աշակերտը ձեռք է բերում ընտանեկան, սոցիալ-մշակութային միջավայրի կոնկրետ պայմաններում՝ նրանց կողմից

մարդկանց եւ առարկաների աշխարհի ընկալման գործընթացում: Այս մեթոդը կիրառելու համար նախ՝ բացահայտում են աշակերտի ինտելեկտի անհատական առանձնահատկությունները, նրա աղեկվատության աստիճանը գործունեության կոնկրետ եղանակին, երկրորդ՝ յուրաքանչյուր աշակերտի համար կազմվում է ուսուցման եւ դաստիարակության անհատական ծրագիր՝ հիմնված նրա անհատական առանձնահատկությունների վրա: Այդ ծրագիրը պետք է ճկուն լինի, հարմարեցված աշակերտի հնարավորություններին, ինչպես նաեւ փոփոխվի ուսուցման ազդեցությամբ նրա զարգացմանը զուգընթաց:

• Երրորդ տարբերակը պահանջում է մանկավարժի կողմից աջակցություն երեխայի անհատականության բացահայտմանը: Այստեղ կիրառվում են հետեւյալ մեթոդները. ա. Տարիքային մոտեցում, որը նպաստում է հասկանալու տարիքի հետ կապված դաստիարակության խնդիրները եւ դրանց արդյունավետ լուծմանն ուղղված պայմանների ձեւավորմանը:

բ. անհատական մոտեցումը, դա մանկավարժական այնպիսի սկզբունք է, որի համաձայն ուսումնադաստիարակչական գործընթացում աշխատելով խմբում՝ մանկավարժը յուրաքանչյուր աշակերտին ցուցաբերում է անհատական մոտեցում՝ հաշվի առնելով նրա անձնային առանձնահատկությունները, երեխայի հետ հաղորդակցվելիս կողմնորոշվել նրա անձնային առանձնահատկություններից ելնելով, ուսուցման ընթացքում հաշվի առնել երեխայի անձնային առանձնահատկությունները, հոգեբանամանկավարժական պայմանների ձեւավորում ոչ միայն բոլոր սովորողների, այլեւ յուրաքանչյուր երեխայի համար առանձին-առանձին: Դաստիարակության անհատական մոտեցումը ենթադրում է, որ դաստիարակչության գործընթացում պետք է

հաշվի առնել երեխաների առանձնահատկությունները, քանի որ ցանկացած մանկավարժական ազդեցություն անցնում է յուրաքանչյուր դաստիարակվողի անձնային առանձնահատկությունների պրիզմայով: Այս դեպքում պետք է հաղթահարել նաև ընտանեկան դաստիարակության բացթողումները, կամքի թուլությունները, մոտիվացվելու բացակայությունը:

.Չորորդ տարբերակը դիտարկում է այնպիսի տեխնոլոգիաների կիրառում, ինչպիսիք են մանկավարժական աջակցությունը, խնդրահարույց ուսուցումը, որոնք նպաստում են երեխայի ինքնակատարելագործմանը: Աջակցությունը նշանակում է նպաստել հասարակության մեջ մարդու ինքնուրույնության զարգացմանը, մղել երեխային ինքնաձանաչման, ընտրություն կատարելուն եւ ինքնազարգացման, ենթադրում է երկխոսության բացախոսություն, անկեղծություն: Ուսուցիչը պետք է երեխային կամաց-

կամաց դուրս բերի «գոհի» պասիվ կարգավիճակից եւ տանի ակտիվ մարդու դիրքի, որը ինքնուրույն կարող է դուրս գալ խնդրահարույց իրավիճակից: Աջակցության կարելուր պայման է հանդիսանում պայմանագիրը, որը եւ մանկավարժին եւ երեխային ստիպում է կատարել պայմանավորված պարտականությունները եւ չխանգարել մեկմեկու իրենց գործունեությունը իրականացնելիս:

Կարևոր է , որպեսզի դպրոցական հասարակագիտական կրթությունը ուղղված լինի հայրենասիրության , քաղաքացիության դաստիարակմանը, հայոց ազգային ինքնագիտակցության բարձրացմանն ու հայոց և համաշխարհային մշակութային արժեքների գնահատմանն ու պահպանմանը:

ԳԼՈՒԽ 3 ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՌԿԱ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

<<ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ>> ԱՌԱՐԿԱՅԻ

ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

Հասարակագիտության ուսուցումը պետք է դուրս գա դասարանների պատերից ու դառնա ուսուցում բնության մեջ, փողոցում, գործարար կազմակերպություններում, թանգարաններում և այլուր: Դպրոցն ինքը պետք է դառնա ժողովրդավարության մոդել, որպեսզի հասարակական գիտելիքի և առկա իրական մարդկային հարաբերությունների միջև անջրպետ չառաջանա :<<Հասարակագիտության >>ուսուցման ժամանակ պետք է արծարծվի նաև հասարակական հարաբերությունների իդեալի խնդիրը և աշակերտը պետք է ընկալի իդեալների իրականանալի լինելը և հետամուտ լինի դրանց իրագործմանը: Քանի որ այսօր Հասյաստանում դեռևս ձևավորված չէ քաղաքացիական հասարակությունը, ցածր են մարդկանց իրավագիտակցությունը ու քաղաքական մշակույթը, սովորողները պետք է Հասարակագիտության ուսումնառության ընթացքում գիտակցեն իրենց դերը ապագա քաղաքացիական հասարակության ձևավորման գործում: Հասարակագիտական ուսուցումը պետք է արժևորի անհատների ու խմբերի ներդրումը

ժողովրդավարության հաստատման գործընթացում:

Ժողովրդավարական հասարակության քաղաքացիներն իրենք պետք է լինեն սեփական կրթության պատասխանատուները, պետք է կարողանան դնել համապատասխան նպատակներ ու հասնել դրանց, պետք է ի վիճակի լինեն արժեւորել իրենց տեղն ու դերը հասարակության մեջ եւ կատարել այն գործառույթները, որ հասարակությունն իր հերթին կակնկալի նրանցից: Ժողովրդավարական հասարակության քաղաքացիներ կրթելու այս եւ մի շարք այլ նպատակների հասնելու տեսանկյունից անգերազանցելի է «Հասարակագիտության» կրթական նշանակությունը: «Հասարակագիտությունը», իր մեջ ներառելով գիտելիքներ մի շարք կարեւորագույն բնագավառներից, օժտված է վիթխարի կրթական ներուժով, քանի որ այն հիմնական առարկան է, որ ձևավորում է մարդու աշխարհայացքը, մտածելակերպը, արժեքային համակարգը, ինչպես նաև վերաբերմունքն իր եւ այլոց հանդեպ:

«Հասարակագիտության» ուսուցումը ապագա քաղաքացուն հնարավորություն կտա իր առջեւ ծառանալիք խնդիրների պատասխանը որոնել ոչ թե տարերայնորեն,

տեղեկատվական հեղեղի ճնշման ազդեցությամբ, այլ օգտագործելով այն բոլոր հմտությունները, գիտելիքները եւ արժեքային մոտեցումները, որ նրա սեփականությունն

են դառնալու դպրոցական նստարանից: Իսկ ի՞նչ անել,ինչպե՞ս դաստիարակել.

1.«Հասարակագիտությունը», ի դեմս իր կարեւորագույն բաղադրիչի՝ փիլիսոփայության, ունի հազարամյակների պատմություն: Մյուս բաղադրիչները (բարոյագիտություն, գեղագիտություն, իրավագիտություն, տնտեսագիտություն, քաղաքագիտություն) աստիճանաբար առանձնացել են փիլիսոփայությունից՝ ավելի ու ավելի կարեւորվելով ժամանակակից հասարակության պայմաններում: Տարբեր դարաշրջաններում հզորության են հասել այն քաղաքակրթությունները կամ ժողովուրդները, որոնք կարողացել են ստեղծել կենսահաստատ փիլիսոփայական հզոր համակարգեր: Իսկ ժամանակակից աշխարհի ճգնաժամը հաճախ բացատրվում է այսօրվա իրողություններն ու պահանջները արտացոլող համակողմանի հասարակագիտական համակարգերի բացակայությամբ: Փիլիսոփայական մոտեցման շնորհիվ Հին Հունաստանում ստեղծված կրթական համակարգը՝ Պայդեյան, այսօրվա ժողովրդավարական կրթության ջատագովները համարում են չափանիշ, քանի որ Պայդեյայի կրթական համակարգում դրվում է կրթության հիմքերի որոնման, կրթության միջոցով մարդու ինքնաստեղծման ու ինքնակատարելագործման խնդիրը:

2. «Հասարակագիտությունը», որպես հոգեւոր մշակույթի կարեւորագույն տարր, օժտված է անձի համակողմանի ձեւավորման, նրա մտավոր, ստեղծագործական եւ հաղորդակցական կարողությունների զարգացման ահռելի ներուժով: Եթե այլ առարկաները, իրականացնելով իրենց կոնկրետ խնդիրները, հընթացս նաեւ նպաստում են անձի ձեւավորմանը, ապա «Հասարակագիտության» հիմնական գործառույթն անձի ստեղծումը եւ ինք նաստեղծումն է: «Հասարակագիտության» ուսումնասիրումը սովորողներին կօժտի ինքնուրույնությամբ, որի շնորհիվ ուսուցումը ոչ թե կընկալվի որպես պարտադրանք, այլ որպես յուրաքանչյուր մարդու հնարավորությունները մեծացնող գործոն: Սովորողները կհասկանան ինքնախնամքի գաղափարը եւ կգիտակցեն իրենց պատասխանատվությունն իրենց իսկ առջեւ որպես մշակութային ինքնարարումի ձգտող էակներ: «Հասարակագիտության» դասավանդման արդյունքներից մեկը կլինի այն, որ անձնային հարթության մեջ մարդիկ կդադարեն թաքնվել հասարակության կամ որեւէ խմբի հետեւում եւ կհասկանան իրենց

անհատականության զարգացման գործում իրենց իսկ անփոխարինելի դերը:

3. «Հասարակագիտությունն» ամբողջովին եւ մանավանդ քաղաքա- ցիական կրթության բաղադրիչի միջոցով կնպաստի ժողովրդավարական հասարակության քաղաքացու ձեւավորմանը, ժողովրդավարության հիմնարար արժեքների յուրացմանն ու, այդ ամենի

արդյունքում, քաղաքա- ցիական հասարակության ձեւավորմանը:

4. Իրավական գիտելիքները, որպես «Հասարակագիտության» կարեւորագույն բաղադրիչ, հնարավորություն կտան տարբերակել իրավունքի հետ առնչվող խնդիրները, հասկանալ դրանց իրավական ու ոչ իրավական լուծումների տարբերությունը, յուրացնել ու գնահատել օրենքների եւ օրինականության նշանակությունը: Ի վերջո՝ դառնալ իրավագիտակից, օրինապաշտ եւ ակտիվ քաղաքացիներ:

5. Բարոյագեղագիտական բաղադրիչը հնարավորություն կտա իրականությունը վերլուծել բարոյական եւ գեղագիտական հասկացությունների տեսանկյունից, տարբերակել վեհը, գեղեցիկը, բարին ու ձգտել շրջապատող աշխարհում, որքան հնարավոր է, նպաստել դրանց:

6. «Հասարակագիտության» ամբողջական ուսուցումն արդի հասարակական իրողությունների հրամայական պահանջն է, քանի որ նրա գործնական հետեւանքները անչափ կարեւոր են նոր հասարակական հարաբերությունների ձեւավորման համար: Գործնական առումով շատ կարեւոր է, որ սովորողներն ի վիճակի լինեն նախագծեր իրականացնել, որոնել- գտնել համայնքին հուզող խնդիրները, առաջարկել դրանց լուծման ուղիներն ու հետամուտ լինել դրանց լուծմանը:

Գործնականում կարեւոր է, որ սովորողների մեջ ձեւավորվեն ակտիվ քաղաքացիության դիրքորոշում, իրավունքները պաշտպանելու, ինչպես նաեւ պատասխանատվությունն իրականացնելու կամք եւ հմտություններ:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ կրթական համակարգը ներկայումս գտնվում է անցումային փուլում՝ «Հասարակագիտության» դասավանդման ռազմավարական խնդիրների շարքում պետք է դիտարկվեն հետեւյալները. 1. Արդի աշխարհում բազմակարծության ընդունմամբ հանդերձ՝ մրցակցող գաղափարախոսություններից հայոց մտածելակերպի համար ամենաընդունելի աշխարհայացքային կողմնորոշիչների մշակում: Այդ կողմնորոշիչների հիման վրա

հայոց արժեհամակարգի՝ սովորողների համար հասկանալի ձեւակերպում, միաժամանակ հաշվի առնելով համամարդկային լավագույն արժեքներն ու մարդասիրական աշխարհայացքը:

Կարելու է, որպեսզի դպրոցական հասարակագիտական կրթության բովանդակությունը ուղղված լինի հայրենասիրության, քաղաքացիության դաստիարակմանը, հայոց ազգային ինքնագիտակցության բարձրացմանն ու հայոց եւ համաշխարհային մշակութային արժեքների գնահատմանն ու պահպանմանը:

2. Դպրոցում «Հասարակագիտության» դասավանդման նոր կառուցվածքի ստեղծում, որը հնարավորություն կտա ապահովել ուսուցման ազգային հիմքը՝ սովորողի մեջ ձեւավորելով մարդու եւ հասարակության մասին գիտելիքների ամբողջական համակարգ: Ընդ որում, այդ գիտելիքների համակարգը կրթության յուրաքանչյուր փուլում կունենա իր յուրա- հատկությունները՝ ելնելով սովորողների շահերից:

3. Տեսական դրույթների գուգադրում սովորողների գործնական աշխատանքների եւ, ընդհանրապես, առօրյա կյանքի հետ: Այդ առումով կարելու է, որ «Հասարակագիտության» ուսուցումը դուրս գա դասարանների պատերից ու դառնա ուսուցում բնության մեջ, փողոցում, գործարար կազմակերպություններում, թանգարաններում եւ այլուր: Դպրոցն ինքը պետք է դառնա ժողովրդավարության մոդել, որպեսզի հասարակագիտական գիտելիքի եւ առկա իրական մարդկային հարաբերությունների միջեւ անջրպետ չառաջանա:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ուսումնասիրելով «Հասարակագիտություն» առարկան, հանգեցինք այն եզրակացության, որ արդի հայ հասարակության պահանջին համապատասխան՝ ժամանակակից դպրոցում դաստիարակչական գործունեություն իրականացնելիս յուրաքանչյուր մանկավարժ պետք է հնարավորություն ընձեռնի երեխային ինքնուրույն մտածել, ձեռակերպել խնդիրներ եւ ինքնուրույն գտնել լուծումներ, բայց իր վերահսկողության ներքո: Այս առումով, ուսուցիչ-աշակերտ հարաբերությունները պետք է լինեն համագործակցային, որի հիմքում պետք է դրվեն աշակերտի անհատական առանձնահատկությունները, ինչից էլնելով միայն կարելի է կիրառել այս կամ այն մեթոդը, ինչն էլ կրերի սովորողի անհատականության ձեւավորմանը: Կրթությունը անհատի, հասարակության եւ պետության շահերից բխող ուսուցման եւ դաստիարակության գործընթաց է, նպատակաուղղված է ազգային եւ համամարդկային արժեքների ու փորձի կրող, հայրենիքի եւ մարդկության համար պատասխանատու, ազատ, բարոյական, նախաձեռնող, ստեղծագործող անհատի եւ քաղաքացու ձեւավորմանը, հանրության սոցիալական առաջընթացի ապահովմանը: Ժամանակակից կրթության նպատակն է բազմակողմանի զարգացած քաղաքացիական անձի դաստիարակումը: Զարգացող հասարակությունը հարկավոր են ժամանակակից կրթված, բարոյական, ձեռներեց մարդիկ, որոնք ընտրության իրավիճակում ընդունակ են ինքնուրույն որոշումներ ընդունել, ունեն պատասխանատվության զգացում երկրի, նրա սոցիալ-տնտեսական բարգավաճման նկատմամբ: Կրթության համակարգը պետք է պատրաստի մարդկանց, որոնք կարող են ոչ միայն ապրել քաղաքացիական հասարակության եւ իրավական պետության մեջ այլ նաեւ ստեղծել դրանք: Հանրակրթությունը նպատակաուղղված է լուծելու երկու կարեւորագույն խնդիր՝ ձեւավորել անհատ, որը կունենա բարոյական՝ ճշմարիտի, գեղեցիկի եւ բարու վրա հիմնված իդեալներ, եւ որն ունակ կլինի գործնական քայլերի՝ հանուն այդ իդեալների: Այդ տեսանկյունից գլխավոր նպատակադրումներից է՝ նպաստել մարդու, քաղաքացու իդեալների ձեւավորմանը եւ միաժամանակ դաստիարակել դրանց իրագործման համար անհրաժեշտ կամային որակներ: Հասարակագիտությունը որպես հոգեւոր մշակույթի

կարելուրագույն տարր օժտված է անձի համակողմանի ձեւավորման, նրա մտավոր, ստեղծագործական եւ հաղորդակցական կարողությունների զարգացման ահռելի ներուժով: Եթէ այլ առարկաները, իրականացնելով իրենց կոնկրետ խնդիրները, հընթացս նաեւ նպաստում են անձի ձեւավորմանը, ապա հասարակագիտության հիմնական գործառույթը անձի ստեղծումը եւ դաստիարակումն է:

Հասարակագիտության ուսումնասիրումը սովորողներին կօժտի ինքնուրույնությամբ, որի շնորհիվ ուսուցումը ոչ թէ կընկալվի որպէս պարտադրանք, այլ՝ որպէս յուրաքանչյուր մարդու հնարավորությունները մեծացնող գործոն: Սովորողները կհասկանան ինքնադաստիարակման գաղափարը եւ կգիտակցեն իրենց պատասխանատվությունն իրենց իսկ առջեւ որպէս մշակութային ինքնարարումի ձգտող էակներ: Հասարակագիտության դասավանդման արդյունքներից մեկը կլինի այն, որ անձնային հարթությանմէջ մարդիկ կդադարեն թաքնվել հասարակության կամ որեւէ խմբի հետեւում եւ կհասկանան իրենց անհատականության զարգացման և դաստիարակության գործում իրենց իսկ անփոխարինելի դերը:

Հասարակագիտության ամբողջական ուսուցումն արդի հասարակական իրողությունների հրամայական պահանջն է քանի որ նրա գործնական հետեւանքները անչափ կարելուր են նոր սերնդի ճիշտ դաստիարակության համար: Գործնական առումով շատ կարելուր է, որ աշակերտներն ի վիճակի լինեն նախագծեր իրականացնել, որոնք գտնել համայնքին հուզող խնդիրները, առաջարկել դրանց լուծման ուղիներ ու հետամուտ լինել այդ ամենին: Գործնականում կարելուր է, որ սովորողների մեջ ձեւավորվեն ակտիվ քաղաքացիության դիրքորոշում, իրավունքները պաշտպանելու, ինչպէս նաեւ պատասխանատվությունն իրականացնելու կամք եւ հմտություններ: Հեռանկարում միջնակարգ դպրոցն ավարտող սովորողները պետք է օժտված լինեն իրականությունն ինքնուրույն վերլուծելու, սեփական մոտեցում եւ գործողություններ մշակելու կարողությամբ:

Հասարակագիտության ուսուցման ժամանակ պետք է արծարծվի նաեւ հասարակական հարաբերությունների իդեալի խնդիրը եւ աշակերտը պետք է ընկալի իդեալների իրականանալի լինելը եւ հետամուտ լինի դրանց իրագործմանը: Քանի որ այսօր Հայաստանում արդեն ձեւավորվում է քաղաքացիական հասարակությունը, սովորողները պետք է Հասարակագիտության ուսումնառության ընթացքում գիտակցեն իրենց դերը ապագա քաղաքացիական հասարակության ձեւավորման գործում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Գյուլբուդադյան Ա. Վ., Հարությունյան Կ. Ռ., Թովմասյան Տ. Ա., Հասարակագիտություն: 8-րդ դասարան: Դասագիրք հանրակրթ. հիմն. դպր. համար, Երևան, Զանգակ, 2013:
2. Գյուլբուդադյան Ա. Վ., Հարությունյան Կ. Ռ., Թովմասյան Տ. Ա., Հասարակագիտություն: 9-րդ դասարան: Դասագիրք հանրակրթ. հիմն. դպր. համար, Երևան, Զանգակ, 2014
3. Գեւորգյան, Համլետ Ա., Հասարակագիտության հիմունքներ: Դասընթացի հայեցակարգ եւ ծրագրի նախագիծ /Հ. Ա. Գեւորգյան, ՀՀ ԳԱԱ Փիլ. եւ իրավունքի ին-տ, ՀՀ ԿԳՆ Կրթ. բարեփոխումների կենտ/, Երևան, ԿԲԿ, 2003:
4. Հանրակրթական ավագ դպրոցի չափորոշիչ
5. Մարդ և հասարակություն
6. Սերոբ Խաչատրյան <<Ուսուցման արդյունավետ հնարներ>> 2020թ Երևան